

פרשת וישב אהבה ורוממות

הרב רפאל משה אלאוף, ראש מוסדות "תורת חיים"

"וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתנת פסים" (ל"ז ג')
איתא בגמ' (שבת דף י:): "ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים".

נראה מדברי הגמ' שהיתה טענה על יעקב אבינו שטעה בהפלותו את יוסף מכל בניו באהבתו אותו אהבה יתירה עליהם.

ואכן יש להבין, מה ראה יעקב אבינו לאהוב את יוסף יותר מכל בניו. ובאמת שהתורה מבארת הטעם "כי בן זקונים הוא לו", ונאמרו בזה ברש"י ובשאר מפרשים ביאורים רבים. אולם עדיין יש מקום להבין מה היתה סברתו של יעקב אבינו שלא חש לאותה אפליה שגרם בין האחים. מצד הצדק והיושר כיצד יתכן להעדיף בן אחד על שאר אחיו. וביחוד שמלשון הפסוק לא נראה שהיתה זו אהבה טבעית שהרגיש בלבו כלפי יוסף יותר מכלפי שאר האחים, אלא שהיתה זו אהבה שיצר בלבו מחמת טעם מסוים "כי בן זקונים הוא לו". ("אהב" משורש "פעל" ולא "נפעל" ממילא).

עוד יש להבין מה הטעם שעשה לו כתנת פסים. כיצד מבטא בזה את אהבתו המיוחדת ליוסף, ומה תועלת הביא לו בזה מלבד הנזק של שנאת האחים?

על הפסוק הקודם "והוא נער" כתב רש"י: "שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו וממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה". וכן על הפסוק (ל"ט ו') "ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה" כתב רש"י: "כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו".

נראה מדברי רש"י שהיתה בזה טענה על יוסף שנהג כמנהג נער מנוער בכך שהשקיע השקעה יתירה בחיצוניותו (לפי דרגתו כמובן). וגם בזה יש להתבונן, לשם מה ראה יוסף הצדיק להשתדל כ"כ ביופיו החיצוני?

בחומש "רב פנינים" בפירוש המלוקט מגדולי המפרשים כתב לבאר: "שמעולם לא עלה על דעת יעקב להרחיק מעליו את יתר בניו, וכו', ומה שקירב כ"כ את יוסף הוא מצד הרחמנות, שנשאר בילדותו בלא אם, ונולד לזקנותו, ואין אדם יודע עתו, ומי יגדלוהו ויחנכהו, ולבו חזה עליו ברוח קדשו כי צרות רבות יסובבוהו במשך ימי חייו, וגדולות ונפלאות חזה עליו, ע"כ קרבו אליו ביתר שאת. וגם את בנימין אחיו הקטן ממנו אהב ביותר, רק לא חזה עליו שום השתנות במשך ימי חייו".

מדבריו אתה למד, שאהבת יעקב ליוסף אכן לא היתה אהבה טבעית, שזה היה לו בשווה לכל בניו, אלא אהבה מתוך מטרה לחזקו ולהכינו לחיים ולנסיונות הקשים העתידיים לבוא עליו, ומתוך הכרה שאכן כחות גדולים לו (כדמתרגם: "ארי בר חכים הוא ליה"), וראוי לשומרו מכל נזק רוחני. לכן

השקיע בו אהבה וחמימות מיוחדת, שהיא זו שתשמר אותו מכל נסיון עבירה במשך חייו. ואכן אהבה זו היא שעמדה לו בעת הנסיון הגדול עם אשת פוטיפר שנזדמנה לו דמות דיוקנו של אביו, שהיה זה מכח אותה אהבה מיוחדת שהרעיף עליו אביו שגם לאחר שנים רבות עוד שמרה עליו שלא יהיה מסוגל לעבור על רצונו ושאיפותיו של אביו גם שלא בפניו בהיותו מרוחק ממנו מאוד. וכיצד נטע בו יעקב אבינו את אותה אהבה מיוחדת?

ע"י התורה שהעביר במיוחד לו את מה שקיבל בישיבת שם ועבר, (כדאיתא במדרש רבה פרשה פ"ד אות ח'). שקשר וחיבור בין שני בני"א שבא ע"י דברי תורה הוא החיבור החזק ביותר. כדאיתא בגמ' עירובין דף סד. "דאמר מרי בר רב הונא לא יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרו". וזה מה שרמז יוסף לאביו בסוף ימי גלותו כששלח לו את העגלות, להזכיר לו את סוגיית עגלה ערופה בה עסקו בעת פרידתם 22 שנה קודם לכן (כדאיתא במדרש ב"ר צ"ד ג'). בדרך נוספת הכינו אביו לנסיונות חייו, ע"י שעשה לו כתונת פסים. מטרתו היתה להחדיר בו גדלות ורוממות כדרך המלכים והשרים החשובים, שכשיבוא היצר לפתותו לעבור עבירה ידחה מעליו מתוך שידע שבמעמדו הרם זה לא מתאים לו לנהוג כך בשפלות.

וזהו הטעם שאף יוסף עצמו סלסל בשערו והקפיד על יפיו, כדי לשמר בלבו את גדלותו ורוממותו גם כשהוא מתרועע עם בני השפחות, שבכל יישמר מלהגרר ולרדת ממדרגתו. ובאמת הספורנו מדייק לשון הגמ' שהטענה על יעקב אבינו לא היתה על עצם ההפליה של יוסף, אלא על שהבליט אותה בכתונת הפסים לעיני האחים. גם הטענה שהיתה על יוסף היתה בדקות על שלפי דרגתו השקיע בזה יותר מהנצרך (כמבואר בשיעורי מורינו המשגיח הר"ש וולבה זללה"ה), וכן על שעידן עצמו בזמן שאביו שרוי בצער, כמבואר במדרש (מובא ברש"י ל"ט ו').

אכן ידועים - במיוחד לדורינו מרובה הנסיונות - שני דרכים אלו לחינוך הילדים, לשמירתם והגנתם וחיזוק עמידתם בנסיונות:

א. להרבות אהבה וחמימות של תורה בליבם, שמתוך כך לא ירצו ולא יתפתו לעבור על רצון הוריהם ורצון ה' גם שלא בפניהם.
ב. להכיר במעלתם כמה הם "בר חכים", ולהקפיד על חזותם החיצונית שתהיה מכובדת ונאה, כיאה לבני תורה שהם בני מלכים ולגיונו של מלך, שבזה ירגישו שאין זה יאה להם להתלכלך ברבב של רחוב.

ומרומז בתפלה "אהבת אותנו ... ורוממתנו", ואז "וקדשתנו במצוותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך".